

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας/ τμήμα αρχιτεκτόνων μηχανικών/ διπλωματική εργασία

Αντισταρχικό, παιδοκεντρικό δημοτικό σχολείο στην Ηλιούπολη Αττικής

Φοιτήτρια : Πιτσικάλη Άλκηστις

Επιβλέπουσα: κ. Τροβά Βασιλεία

Φεβρουάριος 2012

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με την κατασκευή δημοτικού σχολείου και νηπιαγωγείου σύμφωνα με τις αρχές της αντισταρχικής εκπαίδευσης. Προκειμένου να εξυπηρετήσει όσο γίνεται πληρέστερα τις αρχές αυτές (ελευθερία, αυτοανάπτυξη, αλληλεπίδραση) αλλά και να αντιμετωπίσει το παιδί σαν ανεξάρτητη προσωπικότητα και σαν μέρος ενός κοινωνικού συστήματος, το σχολείο οργανώνεται ως τμήμα ενός ευρύτερου συστήματος που περιλαμβάνει χρήσεις οι οποίες απευθύνονται στην κοινότητα όπως αθλητικές εγκαταστάσεις, βιβλιοθήκη, αμφιθέατρο, πλατεία. Δίνεται η δυνατότητα, οι χώροι αυτοί να χρησιμοποιηθούν και από τους μαθητές, με ή χωρίς επίβλεψη, ταυτόχρονα με τους πολίτες ή σε διαφορετικές χρονικές στιγμές.

Ιδιαίτερος είναι ο ρόλος της βιβλιοθήκης η οποία στοχεύει στο να αποτελέσει πόλο έλξης για το κοινό αλλά και να λειτουργήσει σαν «συνδετικός κρίκος» μεταξύ σχολείου και κοινωνίας. Ο χώρος της βιβλιοθήκης είναι το σημείο όπου οι δύο αυτές διαφορετικές συνθήκες, οι οποίες εκφράζονται και χωρικά με διαφορετικό τρόπο, συναντώνται και αλληλεπιδρούν.

Οι χώροι που στεγάζουν τις κοινόχρηστες δραστηριότητες , αποτελούνται από απλούς διακριτούς, συμπαγείς όγκους οι οποίοι οργανώνονται γύρω από μια δημόσια πλατεία. Προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση του κοινού στο χώρο της πλατείας και των υπόλοιπων χρήσεων και να δημιουργηθεί μια «εισορή» της πόλης στο συγκρότημα, πεζοδρομείται η οδός Αθ. Λευκαδίτη οι οποία συνορεύει με το οικόπεδο της πρότασης.

Ο χώρος του σχολείου, αντίθετα χαρακτηρίζεται από έναν μεγάλο βαθμό πολυπλοκότητας. Η πολυπλοκότητα αυτή, η οποία ανταποκρίνεται στις αρχές της ελευθερίας κινήσεων και επιλογών, της ιδιωτικότητας, αλλά και της ελεύθερης έκφρασης και οικειοποίησης του χώρου, προκύπτει

από την επανάληψη τεσσάρων τύπων αιθουσών με τέτοιο τρόπο ώστε ο υπαίθριος χώρος να οργανώνεται σε μικρές αυλές. Η ίδια λογική της οργάνωσης των χρήσεων γύρω από μια πλατεία λειτουργεί, όπως στο δημόσιο, και στο σχολικό χώρο με διαφορετικά όμως μεγέθη λόγω της μικρής ηλικίας των μαθητών. Το μέγεθός τους επιτρέπει την οικειοποίηση και τη χρήση τους χωρίς το φόβο της παρακολούθησης. Το παιδί βρίσκεται αντιμέτωπο με επιλογές κινήσεων και χρήσεων και μαθαίνει να τις αξιοποιεί κατάλληλα.

Με την πρόθεση της οικειοποίησης του χώρου οργανώνεται και το εσωτερικό των αιθουσών, οι οποίες μέσα σε προκαθορισμένες περιοχές λειτουργιών (ατομική/ ομαδική εργασία, υπαίθριο μάθημα) επιτρέπουν πληθώρα οργανώσεων και δραστηριοτήτων. Περιλαμβάνουν επίσης στον σχεδιασμό τους και μεταβατικούς χώρους οι οποίοι δεν είναι κενοί δραστηριοτήτων, επιτρέπουν στους μαθητές να τους καταλάβουν, να εκφραστούν, να προβάλουν τη δουλειά τους αλλά και να ορίσουν την περιοχή της «κυριαρχίας» τους. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται μικροπεριβάλλοντα, που λειτουργούν ως μέσα μεταφοράς της συνείδησης από το εγώ της αίθουσας και της ατομικής εργασίας στο εμείς του υπαίθριου χώρου και της συλλογικής δράσης.

Στόχος όλων των παραπάνω είναι η απομάκρυνση από το αυταρχικό πρότυπο του σημερινού σχολείου, με την αυλή κενή λειτουργιών και το διάδρομο σαν μέσω ελέγχου και όχι επικοινωνίας, και από ότι αυτά συνεπάγονται. Το παιδί ωριμάζει, ανεξαρτητοποιείται και μαθαίνει να πειθαρχεί σε ένα περιβάλλον που σέβεται και συμβάλει στην ανάπτυξή του, του παρέχει ερεθίσματα και δεν αποτελεί φόβητρο αλλά κίνητρο για ποικίλες δραστηριότητες.

Anti authoritarian, child- centered elementary school in
Athen's Helioupolis

Student: Pitiskali Alkistis

Supervisor: ms Trova Vasso

February 2012

Throughout this dissertation we aim to the development of an elementary school, as well as a kindergarten according to the principles of anti-authoritarian education.

In order for our school-project to serve these principles (freedom, self-development, interaction) and to face the child as an individual, autonomous personality and as a vital member of society, our school holds a neighboring place with a wide range of uses that are targeted towards the community. These applications include sports facilities, a library, a large amphitheater, and a central square/plaza. Thus, the students are given the chance to use these spaces (with or without supervision) either simultaneously with the public, or at different times.

The Library holds a prominent role in this project, since it is through the library that we intend to attract the public, and it is also the role of the library to be the link between the school and society in general. In other words, the Library is the place where these two spatially distinct environments meet and interact.

The spaces that are targeted towards the general public, consist of simple, distinct, compact masses, grouped around a public square (which is located at level 0). In order to facilitate public access towards the central square and the other uses and create a "flow" from the city towards the complex, we suggest that Ath. Lefkaditi road (which is located next to the complex) will be turned to a pedestrian road.

The School area is distinguishable from the rest of the functions, since it is characterized by a high degree of complexity. This complexity (that follows the principles of the freedom of movement and choice, as well as the principles of the freedom of expression and appropriation of space) occurs with the repetition of four types of classrooms, that have being allocated in such a way, so that the outdoor space is being organized in the formation of small yards. The same logic on the organization of the uses around a central square that is applied in public spaces, is applied in the school area as well. However, the school area is designed on a different scale, due to young age of the students. This difference of scales allows the children to appropriate these spaces and their possible uses without the constant fear of supervision. That way, the children have a large number of choices of movements and uses that they can learn to utilize in any way they consider appropriate.

The classrooms' interior is being organized with the intention to encourage the appropriation of space. Within predefined areas of functions (individual/group work, outdoor courses), these classrooms provide both students and staff with a wide range of organizations and activities. Furthermore, we have included in their design certain transitional areas that will allow students to express themselves, to present their work and to define their own "area of dominance». In this way, we aim to the creation of microenvironments that can function as the mean that will convey consciousness from the "I" of the classroom and individual work, out to the "We" of the open spaces, and of the collective action.

The aim of all our aforementioned suggestions is to move as far away as possible from the current authoritarian models of school organization. Namely, those that perceive the courtyard as a space devoid of functions, and the corridors as a means to control instead of promoting communication. Instead, in our project, children are given the chance to mature, to become independent and learn to discipline in an environment that they respect, and that contributes to their development. An environment that is not a fear factor, but rather an incentive towards the responsible undertaking of various activities.

Αντιαυταρχικό, παιδοκεντρικό δημοτικό σχολείο στην Ηλιούπολη Αττικής

Φοιτήτρια : Πιτσικάλη Άλκηστις

Επιβλέπουσα: κ. Τροβά Βασιλεία

Φεβρουάριος 2012

Νέα αγωγή

Η Νέα Αγωγή από τις αρχές του 20ου αιώνα θέτει σαν κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας το παιδί (παιδοκεντρική παιδαγωγική) και αντιτίθεται στην μονόπλευρη αυταρχική σχέση δασκάλου- μαθητή που χαρακτήριζε τη μέχρι τότε παραδοσιακή παιδαγωγική. Ο ρόλος του δασκάλου είναι συμβουλευτικός, η εργασία οργανώνεται τόσο ατομικά όσο και σε ομάδες ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του μαθητή. Στόχος της παιδαγωγικής διαδικασίας είναι η ενεργητικότητα και η αυτενέργεια του μαθητή. Προωθείται η φυσιολογική εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού και η δυνατότητα αυτοανάπτυξης μέσω της αύξησης των ερεθισμάτων και την προώθηση των κοινωνικών σχέσεων καθώς και μια πειθαρχία που πηγάζει, όχι από εξωτερικούς παράγοντες, αλλά από το ενδιαφέρον για την εργασία. Αρχίζει να διαφαίνεται η σημασία των πρακτικών δραστηριοτήτων που συμπληρώνουν την ύλη των θεωρητικών μαθημάτων το παιχνίδι αναδεικνύεται σε εργαλείο μάθησης, βοηθάει στην επικοινωνία με τα εξωτερικά ερεθίσματα, δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να προσλάβει και να αφομοιώσει το αντικείμενο του μαθήματος.

Καθοριστική είναι και η επίδραση του περιβάλλοντος στη διαδικασία της μάθησης. Οι προτάσεις των παιδαγωγών της Νέας Αγωγής αφορούν κυρίως τη δημιουργία χώρων μικρής κλίμακας, ευέλικτων τάξεων, που επεκτείνονται στον εξωτερικό χώρο, και εργαστηρίων είτε ανεξάρτητων είτε προσαρμοσμένων στις αίθουσες μαθημάτων. Η τάξη αποτελεί το βασικό κύτταρο σύνθεσης, ευέλικτο και σύνθετο. Ομαδικά τραπέζια, ειδικές γωνίες εργασίας, τοίχοι για αναρτήσεις, σύνδεση με τον υπαίθριο χώρο και δυνατότητα ατομικής εργασίας διαμορφώνουν το περιβάλλον της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η αίθουσα παρέχει ποικιλία ερεθισμάτων στον μαθητή, διαμορφώνεται στη κλίμακα του παιδιού, και χαρακτηρίζεται από ευελιξία στη εσωτερική της διάταξη. Χαρακτηρίζεται από τους παιδαγωγούς της Νέας Αγωγής ως «τάξη-κατοικία» καθώς παραπέμπει στο οικείο περιβάλλον της κατοικίας προκειμένου ο μαθητής να οικειοποιηθεί με τον ίδιο τρόπο και το χώρο του σχολείου.

Από το 1945 Η επιθυμία να παρέχουν ποικίλες δραστηριότητες στα παιδιά και να ενθαρρύνουν την αυτονομία τους, μετέτρεψε το σχολείο σε ένα μικρό χωριό εξοπλισμένο με πολλούς δημοσίους χώρους και δωμάτια. Τα σχολεία αυτά μερικές φορές ήταν ανοιχτά προς τους γονείς και, συχνά, την Κοινότητα. Στο πλαίσιο αυτό, κάνουν την εμφάνισή τους τα κοινοτικά σχολεία. Τα σχολεία πλέον, θεωρούνται χώροι διαβίωσης για τους μαθητές και χώρος συνάντησης της κοινότητας. Το σχολικό κτίριο της περιόδου είναι ευέλικτο, μεταβλητό και ανοικτό. Επιχειρείται η σύνδεση του σχολείου με την κοινότητα, η οποία εκφράστηκε με την συστέγαση εκπαιδευτικών και κοινωνικοπολιτιστικών λειτουργιών και την δημιουργία πολυλειτουργικών χώρων με χρήσεις όχι μόνο εκπαιδευτικές. Ο Hertzberger έγραφε το 1963 για τον «πολυλειτουργικό χώρο»: «αυτό που πρέπει να αναζητήσουμε στη θέση των προτύπων, που συνιστούν συλλογικές ερμηνείες ατομικών προτύπων ζωής, είναι πρότυπα που θα καταστήσουν εφικτές τις ατομικές ερμηνείες των συλλογικών προτύπων. Με άλλα λόγια, πρέπει να φτιάξουμε χώρους με τέτοιο τρόπο, ώστε ο καθένας να μπορεί να δώσει την δική του ερμηνεία στο συλλογικό σχήμα... Επειδή είναι αδύνατον να κατασκευάσουμε το ιδιαίτερο εκείνο περιβάλλον, που θα ταιριάζει ακριβώς στον καθένα, πρέπει να δημιουργήσουμε τη δυνατότητα για προσωπική ερμηνεία, φτιάχνοντας τα πράγματα με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι πραγματικά ερμηνεύσιμα. Το σχολείο σταδιακά επιχειρεί «άνοιγμα» προς την κοινωνία, το οποίο αφορά κυρίως πολιτιστικές λειτουργίες.»

Παραδείγματα σχολείων Νέας Αγωγής

Waldorfschule, Peter Hubner, (1998)

Οι αρχές του Rudolf Steiner για το σχεδιασμό του σχολικού χώρου διακρίνονται στο σχολείο του Peter Hubner στη Κολονία της Γερμανίας. Στην λογική της οργανικής αρχιτεκτονικής του Steiner, το κτίριο σχεδιάζεται συμβολικά ως ένα «τριαντάφυλλο» με τα πέταλα να διατάσσονται γύρω από το κέντρο του.

Το σχολικό συγκρότημα αποτελείται από δύο κτίρια καθένα από τα οποία αναπτύσσεται γύρω από ένα συμβολικό κέντρο, ένα κοινωνικό πυκνωτή: το αμφιθέατρο και το αθλητικό κέντρο. Τοποθετούνται, και τα δύο, στο βόρειο τμήμα του οικοπέδου αφήνοντας έτσι ελεύθερο τον υπόλοιπο χώρο για καλλιέργεια (λαχανόκηπους), λίμνη και παιδική χαρά. Ένας υπαίθριος κυκλικός χώρος ανάπαυσης ανάμεσα στα δύο κτίρια σηματοδοτεί το όριο του κήπου. Στα πλαίσια της ολιστικής προσέγγισης του Steiner ο αρχιτέκτονας επιδιώκει το κτίριο του να συμβιώνει με το περιβάλλον και να συνδιαλέγεται με αυτό.

Και τα τρία επίπεδα του σχολείου ανοίγουν εσωτερικά προς ένα στεγασμένο αίθριο που βρίσκεται σε εγγύτητα με το αμφιθέατρο. Χαρακτηριστικό αυτού του αίθριου είναι η κεντρική δενδροειδής κολόνα που συγκρατεί την γυάλινη οροφή του. Εκτός από την κοινωνική του λειτουργία ως τόπος αλληλεπίδρασης και οπτικής επικοινωνίας μεταξύ των μαθητών, χρησιμοποιείται και ως κύριος άξονας οριζόντιας και κατακόρυφης κίνησης.

Το συγκρότημα περιλαμβάνει διάφορα είδη αιθουσών διδασκαλίας,

πολλές από τις οποίες έχουν εξιδανικευμένες και προκαθορισμένες χρήσεις (ξυλουργείο, εργαστήρια). Ανταποκρινόμενες στο πνεύμα της φιλοσοφίας του Steiner, οι αίθουσα δεν θυμίζουν ορθογώνια κουτιά αλλά είναι πολυγωνικές ανάλογα με τις απαιτήσεις.

Reggio Emilia

Τα σχολεία Reggio Emilia πήραν το όνομά τους από το ιταλικό χωριό Reggio Emilia όπου πρωτοεμφανίστηκαν. Το χωριό αυτό, έχει παράδοση στις συνεργατικές δομές κοινοτικής οργάνωσης. Σήμερα, λειτουργούν 25 παιδικοί σταθμοί και 26 νηπιαγωγεία στην περιοχή αλλά το εκπαιδευτικό μοντέλο του Reggio έχει εξαπλωθεί στην Ευρώπη και στην Αμερική.

Ο εκπαιδευτικός ρόλος του χώρου και η σημασία που δίνεται σε αυτόν γίνεται φανερό από τον χαρακτηρισμό του ως ο τρίτος δάσκαλος. Υποστηρίζεται πως ο σχολικός χώρος πρέπει να είναι πλούσιος σε υλικά και ερεθίσματα και να ανταποκρίνεται στις αισθητικές απαιτήσεις τόσο των μαθητών όσο και των καθηγητών. Η ατμόσφαιρα του σχολείου παραπέμπει σε αυτή της κατοικίας.

Η τοποθέτηση του σχολείου γίνεται στο εσωτερικό των κοινοτήτων καθώς η επαφή με την κοινότητα και τα μέλη της κρίνεται σημαντικότερη της επαφής με το φυσικό περιβάλλον. Η φύση κατέχει βέβαια ένα ρόλο στο σχολικό κτίριο με την μορφή κήπου και αίθριων.

Το σχολικό κτίριο οργανώνεται, σκόπιμα, σε οριζόντιο επίπεδο ούτως ώστε να μην δημιουργούνται ιεραρχίες ανάμεσα στους διάφορους χώρους. Οι βοηθητικοί χώροι, οι χώροι εργασίας των μαθητών και των δασκάλων, οι τάξεις και τα γραφεία, όλα κατέχουν μια εξίσου σημαντική θέση στον σχεδιασμό και την χρήση του χώρου. Η εσωτερική διάταξη στις αίθουσες διδασκαλίας, δίνει την δυνατότητα στους μαθητές, ανάλογα με τις επιθυμίες τους, να εργαστούν σε μικρές ή μεγαλύτερες ομάδες ή και ατομικά, ενώ ταυτόχρονα προβλέπουν αρκετό χώρο για παρατήρηση και επίβλεψη των παιδιών από τους ενήλικες (δάσκαλοι, γονείς). Ο χώρος προσφέρει ποικιλία ερεθισμάτων και διαμορφώνεται με παιχνίδια-έπιπλα που ευνοούν την εξερεύνηση και το παιχνίδι.

Σημαντικό στοιχείο του σχεδιασμού είναι ο κεντρικός χώρος, πλατεία (piazzza), γύρω από τον οποίο οργανώνονται και βρίσκονται σε άμεση φυσική και οπτική επαφή οι υπόλοιποι χώροι του σχολείου. Όπως η πλατεία στον αστικό ιστό λειτουργεί ως δημόσιος χώρος συναναστροφής, έτσι και η piazzza στα σχολεία του Reggio αποτελεί το σημείο συνάντησης, συζήτησης και παιχνιδιού των παιδιών ολόκληρου του σχολείου. Αρχιτεκτονικά, η οργάνωση γύρω από κεντρικό χώρο, οδηγεί στην συνειδητή αποφυγή της χρήσης διαδρόμων, οι οποίοι, συνήθως, στον σχολικό χώρο λειτουργούν ως χώροι μετάβασης, κενοί δραστηριοτήτων, χώροι οπτικού ελέγχου, απαγορευμένες ζώνες εν ώρα μαθήματος.

Η διαφάνεια, η σχέση και η επικοινωνία του εσωτερικού με το εξωτερικό αποτελούν αρχές στο σχεδιασμό του Reggio. Η εκτεταμένη χρήση γυαλιού, ως στοιχείο πλήρωσης, επιτρέπει το φυσικό φως να φτάνει σε όλους τους χώρους. Ταυτόχρονα, επιτρέπει στους δασκάλους

να παρατηρούν μεγαλύτερο αριθμό παιδιών και στα παιδιά να βλέπουν τους συμμαθητές και τα αδέρφια τους μειώνοντας έτσι το συναίσθημα αποχωρισμού στις μικρότερες ηλικίες.

Το χρώμα εισάγεται στο εσωτερικό των αιθουσών με τις εργασίες των παιδιών που αναρτώνται σε πίνακες, στους τοίχους και στο ταβάνι. Οι εργασίες παραμένουν αναρτημένες ακόμα και μετά την αποφοίτηση των παιδιών για να αποτελέσουν το υλικό στο οποίο οι μαθητές ανατρέχουν για να αναθεωρήσουν, να παρακολουθήσουν την πρόοδο τους αλλά και να επηρεαστούν από τις εργασίες των συμμαθητών τους.

Μοντεσσοριανό σχολείο στο Delft, Herman Hertzberger, (1960)

Το σχολείο οργανώνεται με τον ίδιο τρόπο που χωροθετούνται μικρές κατοικίες κατά μήκος ενός κοινόχρηστου δρόμου, με τις αίθουσες ως «αυτόνομες μονάδες» να αρθρώνονται κατά μήκος ενός κεντρικού χολ. Αυτός ο κεντρικός χώρος λειτουργεί ως «κοινόχρηστο καθιστικό», σημείο συνάντησης και αλληλεπίδρασης μεταξύ των μαθητών. Το κεντρικό σημείο του σχολικού χολ είναι ο κτιστός κύβος- βάθρο που χρησιμοποιείται τόσο για τις επίσημες συνελεύσεις όσο και για αυθόρμητες συγκεντρώσεις. Από το εσωτερικό του κύβου μπορούν να συρθούν ένα σύνολο ξύλινων τμημάτων που συνθέτουν μια μικρή εξέδρα που μπορεί να εκτείνεται προς όλες τις κατευθύνσεις. Δύνεται η δυνατότητα στα παιδιά να συναρμολογήσουν τα διάφορα τμήματα και να τα ξεμοντάρουν πάλι μόνα τους, χωρίς βοήθεια από το δάσκαλο.

Οι αίθουσες είναι «αρθρωτές» καθώς δεν δίνεται βαρύτητα στον έλεγχο των μαθητών αλλά στην παροχή περισσότερου χώρου και θέσεων εργασίας για ομάδες και άτομα που ασχολούνται με διαφορετικές δραστηριότητες ταυτόχρονα στο ίδιο δωμάτιο. Αυτή η μορφή κάτοψης έχει σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία πολλαπλών κέντρων διάσπαρτων στο χώρο αντί της μοναδικής κεντρικής θέσης του δασκάλου.

Σε κάθε αίθουσα διδασκαλίας μια μικρή φωτισμένη προθήκη-εκθεσιακός χώρος στον διαχωριστικό τοίχο μεταξύ του χολ και της αίθουσας, δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να εκθέσουν τις δημιουργίες τους προς το κοινόχρηστο χώρο και μέσω αυτού στους υπόλοιπους συμμαθητές τους. Ουσιαστικά, το εξωτερικό της αίθουσας διδασκαλίας μπορεί τότε να λειτουργήσει ως ένα είδος βιτρίνας. Ταυτόχρονα, ο χώρος ανάμεσα στις αίθουσες διδασκαλίας προς το κοινόχρηστο χολ, χρησιμοποιείται ως μεταβατικός χώρος εργασίας καθώς περιλαμβάνει μια επιφάνεια εργασίας με δικό της φωτισμό και έναν πάγκο που περιβάλλεται από χαμηλό τοίχο.

Η είσοδος του σχολείου είναι ειδικά διαμορφωμένη με πεζούλια προκειμένου να λειτουργεί ως χώρος συγκέντρωσης και συναναστροφής.

Υπαίθριο σχολείο, Jan Duiker, (1928)

Με το κτίριο αυτό ο Duiker φέρνει τις αρχές του υπαίθριου σχολείου στο αστικό περιβάλλον. Η αρχική πρόθεση ήταν το κτίριο να τοποθετηθεί στα προάστια πόλης αλλά τελικά κατασκευάστηκε στον

αστικό ιστό. Η τοποθέτησή του κτιρίου στο χώρο του οικοπέδου δεν ακολουθεί την περίμετρο του οικοδομικού τετραγώνου όπως τα υπόλοιπα κτίρια της περιοχής. Αντίθετα, τοποθετείται ελεύθερα στο κέντρο του οικοπέδου με πρόθεση να είναι ανοιχτό από όλες τις πλευρές και να αποφευχθεί η δημιουργία πίσω, κλειστών όψεων που θα μείωναν τον φωτισμό και τον αερισμό των αιθουσών.

Κάθε ένας από τους τέσσερεις ορόφους του κτιρίου στεγάζει δύο αίθουσες και ο χώρος που απομένει σε κάθε όροφο προβλέπεται για υπαίθρια διδασκαλία. Από τον πρώτο όροφο υπάρχει άμεση πρόσβαση στον μεγάλο υπαίθριο χώρο του ισογείου. Λόγο της μορφολογία του κτιρίου, οι υπαίθριοι χώροι είναι στεγασμένοι και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ακόμα και σε περίπτωση κακοκαιρίας.

Η οπτική επαφή με το περιβάλλον, τόσο από τους εσωτερικούς όσο και από τους εξωτερικούς χώρους, δεν διακόπτεται από οπτικά εμπόδια (τοιίχους) εξαιτίας της κατασκευαστικής δομής του κτιρίου (κολώνες σκυροδέματος αντί για τοιχία). Το δοκάρια μειώνουν τη κρέμαση τους προς τις άκρες του κτιρίου, επιτρέποντας έτσι περισσότερο φυσικό φως να εισβάλει στο εσωτερικό.

Τοπογραφικό

Το συγκρότημα του σχολείου βρίσκεται κοντά στο κέντρο της περιοχής της Ηλιούπολης, επί των οδών Κίμωνος, Αγαμέμνωνος και Αθ. Λευκαδίτη, πίσω από την πλατεία 28ης Οκτωβρίου και συνορεύει με το 1ο Γυμνάσιο και το 1ο Λύκειο Ηλιούπολης. Παρόλο που στην ευρύτερη περιοχή και σε κοντινή απόσταση φιλοξενούνται εμπορικές, ψυχαγωγικές (καφετέριες εστιατόρια) αλλά και διοικητικές λειτουργίες (δημαρχείο, ταχυδρομείο) το άμεσο περιβάλλον του σχολείου είναι περιοχή κατοικίας με ήπια κίνηση. Οι δρόμοι γύρω, από αλλά και προς την κεντρική πλατεία της πόλης δεν αποτελούν όρια ανάμεσα στις διάφορες περιοχές, αντιθέτως, καθώς συγκεντρώνουν γύρω τους διάφορες λειτουργίες, αποτελούν πόλο έλξης για το κοινό. Ιδιαίτερη περίπτωση είναι η Λεωφόρος Κατεχάκη η οποία διατρέχει την πλατεία 28ης Οκτωβρίου και είναι σχεδόν αδιαπέραστη από τους πεζούς λόγω της ταχείας κυκλοφορίας και της νησίδας που υπάρχει στο κέντρο της. Παράλληλα όμως, έχει επιτρέψει την ανάπτυξη καταστημάτων και άλλων λειτουργιών κατά μήκος της, και στις δύο πλευρές, ιδιαίτερα στο κομμάτι που πλησιάζει το κέντρο της Ηλιούπολης. Για λόγους προσβασιμότητας κυρίως, η περιοχή δεξιά από τη λεωφόρο φιλοξενεί περιοχές κατοικίας. Ταυτόχρονα όμως, στην ίδια απόσταση περίπου από το οικόπεδο του σχολείου, βρίσκεται το τέρμα των λεωφορείων της Ηλιούπολης, στην πλατεία Παραθυρά αλλά και η σύνδεση με τη περιοχή του Καρέα μέσω της οδού Αρχιμήδους. Γύρω από αυτή τη πλατεία, με την ήπια κυκλοφορία, πεζών και οχημάτων, αναπτύσσονται κυρίως καταστήματα, εστίασης, ενώ επί της Αρχιμήδους βρίσκονται και άλλες, εμπορικές χρήσεις.

Γίνεται φανερό ότι ενώ σε πολύ κοντινή απόσταση από το οικόπεδό μας αναπτύσσεται η ζωή της πόλης, το όριο της Λεωφόρου Κατεχάκη δεν επιτρέπει σε αυτήν να εξαπλωθεί προς τα πάνω. Αποσπασμένη λειτουργία αποτελεί ένα υπαίθριο γήπεδο μπάσκετ το οποίο συγκεντρώνει τον νεανικό πληθυσμό της γύρω περιοχής τα απογεύματα. σε άμεση γειτνίαση

με το οικόπεδό μας βρίσκεται ένα σύμπλεγμα σχολείων, του 1ου και 2ου Γυμνασίου και του 1ου Λυκείου. Σε αυτό το χώρο, με τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά, προτείνεται η ανέγερση δημοτικού σχολείου “ανοιχτού” προς τη πόλη και τις λειτουργίες της το οποίο, εκτός από την αυστηρά εκπαιδευτική του λειτουργία, συνοδεύεται από αθλητικές, ψυχαγωγικές και εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις που απευθύνονται στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Επιδιώκεται η άμεση γειτνίαση του σχολικού χώρου με τις υπόλοιπες λειτουργίες, προωθείται η οπτική επικοινωνία, όχι όμως και η μίξη μεταξύ τους.

Με αυτόν τον τρόπο, γίνεται μια προσπάθεια, σε συνδυασμό με τη πεζοδρόμηση της οδού Αθ. Λευκαδίτη, να εισρεύσει το κοινό προς το χώρο μεταξύ των τριών πλατειών, να δημιουργηθεί ένα νέο σημείο αναφοράς το οποίο θα δώσει μια ήπια συνέχεια στη διαδρομές που ατονούν από τη Λεωφόρο Κατεχάκη και δεξιότερα και να επεκταθεί η ζωή της πόλης. Η πεζοδρόμηση της οδού Αθ. Λευκαδίτη δεν ξεκινάει ακριβώς πάνω στη πλατεία καθώς ένα τόσο ισχυρό όριο όπως ο δρόμος ταχείας κυκλοφορίας, θα αποθάρρυνε τον περίπατο μέχρι εκεί. Αντίθετα, αρχίζει μετά από τη διασταύρωση που δημιουργείται στη γωνία του 1ου Γυμνασίου Ηλιούπολης και η οποία φιλοξενεί επίσης ελάχιστες εμπορικές χρήσεις. Ταυτόχρονα, οι δρόμοι γύρω από το κομμάτι που θα πεζοδρομηθεί είναι πολύ μικρής κυκλοφορίας καθώς εξυπηρετούν σχεδόν αποκλειστικά την κίνηση από και προς την περιοχή κατοικίας, γεγονός που συμβάλει στην άμεση και ασφαλή προσέγγιση του από τους πεζούς.

Σύνδεση σχολείου με την πόλη η βιβλιοθήκη ως «κλειδί»

Το σχολείο δεν αντιμετωπίζεται σαν ένας μικρόκοσμος της κοινωνίας αλλά σαν ένα ανοιχτό κοινωνικό περιβάλλον το οποίο αλληλεπιδρά με την υπόλοιπη κοινωνία. Ταυτόχρονα, η ίδια η κοινωνία αντιμετωπίζεται σαν εκπαιδευτικό περιβάλλον που μεταφέρει εμπειρίες και γνώση οι οποίες μπορούν να γίνουν άμεσα δεκτές από τους μαθητές. Η εκπαιδευτική διαδικασία λαμβάνει χώρα εντός της κοινωνίας, συνδιαλέγεται με αυτή, δανείζεται στοιχεία αλλά και τα επιστρέφει σε αυτή. Προωθείται έτσι η άμεση σχέση με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του σχολείου, η επαφή και όχι η απομόνωση. Πιο συγκεκριμένα, ο χώρος της βιβλιοθήκης λειτουργεί σαν «κλειδί», σαν σημείο αναφοράς και ένωσης των δύο γειτονικών συνθηκών (κοινωνικής και σχολικής). Στη βιβλιοθήκη η πρόσβαση από όλες τις ομάδες είναι ελεύθερη και, σε αντίθεση με τους υπόλοιπους χώρους που η χρήση τους γίνεται από τους μαθητές και την κοινότητα σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, φιλοξενεί ταυτόχρονα όλες τις ομάδες χρηστών λειτουργώντας έτσι σαν τον μόνο χώρο που επιτρέπει την άμεση αλληλεπίδραση και συναναστροφή.

Χρήσεις/λειτουργίες χώρων το κοινοτικό πρότυπο

Χαρακτηριστικά του κοινοτικού σχολείου είναι η σύνδεση σχολικών και εξωσχολικών παιδαγωγικών τομέων, η εργασία με τους γονείς, και η ανάπτυξη ωρολογίων προγραμμάτων που υπερβαίνουν το σχολικό πρόγραμμα. Το κοινοτικό σχολείο εκτός από χώρους για την εκπαίδευση περιλαμβάνει και άλλες χρήσεις ανοιχτές προς το κοινό.

Στη συγκεκριμένη πρόταση, δεν υιοθετείται το μοντέλο της μίξης των λειτουργιών όπως αυτό εφαρμόστηκε σε άλλα κοινοτικά σχολεία, προκειμένου να προστατευθεί ο χώρος από “αντικρουόμενα” συμφέροντα διαφορετικών ομάδων και να οικειοποιηθεί εξολοκλήρου από τους μαθητές. Γίνεται μια προσπάθεια, συγκρότησης του σχολείου σαν αυτόνομη κοινότητα σε άμεση όμως σχέση και μέσα στα όρια του ευρύτερου κοινωνικού πλαισίου. Επιδιώκεται η αλληλεπίδραση αλλά μέσα από ένα ελεγχόμενο πλαίσιο, όχι με την μορφή της επιτήρησης των μαθητών αλλά της γειτνίασης των λειτουργιών. Οι αθλητικές εγκαταστάσεις, το αμφιθέατρο και η βιβλιοθήκη μπορούν να χρησιμοποιηθούν στον ίδιο βαθμό από την κοινότητα και το σχολείο. Ενώ όμως το αμφιθέατρο και οι αθλητικές εγκαταστάσεις χρησιμοποιούνται κάθε φορά είτε από τη μία είτε από την άλλη κοινωνική ομάδα, ο χώρος της βιβλιοθήκης είναι αυτός που αναμειγνύει τα δύο σύνολα και επιτρέπει την αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων.

Ο υπαίθριος χώρος του σχολείου φιλοξενεί ποικίλες χρήσεις καθώς, προωθείται η επέκταση του μαθήματος στον εξωτερικό χώρο με τη δημιουργία περιοχών παιχνιδιού, με την διαμόρφωση ειδικών περιοχών καλλιέργειας στα δώματα και το προαύλιο, αλλά και με την προσθήκη κτιστού, εξωτερικού καθιστικού σε κάθε αίθουσα.

Οι έννοιες του δημόσιου και του ιδιωτικού

Διακρίνουμε δύο διαφορετικές ποιότητες του χώρου του σχολείου: ως προς τη σχέση του με την δημόσια πλατεία και τις υπόλοιπες λειτουργίες χαρακτηρίζεται από στοιχεία ιδιωτικού χώρου που επιτρέπει στους μαθητές να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους σε σχετικά προφυλαγμένο περιβάλλον χωρίς όμως να τους απομονώνει από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Ταυτόχρονα, στη μικροκλίμακα του ίδιου του σχολικού χώρου, ο υπαίθριος χώρος υιοθετεί πιο δημόσια χαρακτηριστικά σε σχέση με τον χώρο των αιθουσών προωθώντας την συνάντηση και τη συναναστροφή των παιδιών σε ένα πιο ελεύθερο από κυριαρχίες περιβάλλον. Την ίδια στιγμή η ιδιωτικότητα των αιθουσών ενθαρρύνει την οικειοποίηση τους και την προβολή των προσωπικοτήτων των μαθητών στον χώρο.

Ο υπαίθριος χώρος και η λειτουργία του

Ο υπαίθριος εξωτερικός χώρος αποτελεί πολύ σημαντικό στοιχείο του σχολείου καθώς συγκεντρώνει όλες τις δημιουργικές δράσεις και τα παιχνίδια των μαθητών. Όπως η πλατεία στον αστικό ιστό λειτουργεί ως δημόσιος χώρος συναναστροφής, έτσι και οι μικρές διασκορπισμένες αυλές σε όλη την έκταση του σχολείου αποτελούν σημείο συνάντησης, συζήτησης και παιχνιδιού των παιδιών.

Η δημιουργία και η οικειοποίηση του χώρου επιτρέπουν στους μαθητές να αφήσουν τα ίχνη τους, δίνοντας έτσι στο χώρο δική του ταυτότητα. Καταπιεσμένες εκφραστικές παρορμήσεις των παιδιών, μπορεί να οδηγήσουν σε βανδαλισμούς απέναντι σε ένα άβολο και εχθρικό περιβάλλον. Αντιθέτως, μια εντελώς διαφορετική συμπεριφορά σεβασμού προς το χώρο διαμορφώνεται όταν οι μαθητές συμμετέχουν στην οργάνωση και τη φροντίδα του και τους δίνεται η δυνατότητα να ενσωματώσουν

τις ιδέες και τις ανάγκες τους σε αυτόν. Αυτή η διαδικασία, προϋποθέτει την ύπαρξη ημιτελών, ελεύθερων χώρων με τη δυνατότητα να αναδιαμορφώνονται και να μεταβάλλονται.

Αίθουσα η ευελιξία

Ενεργώντας το παιδί μπορεί να παίρνει αποφάσεις και να οικοδομεί τον χαρακτήρα του. Ο μαθητής συμμετέχει, αυτενεργεί, εκφράζεται με ποικίλα μέσα, δημιουργεί, αμφισβητεί, αντιπαρατίθεται ακόμα και στον δάσκαλο, μαθαίνει να είναι υπεύθυνο και να λειτουργεί αυτόνομα. Η αίθουσα θα πρέπει να προωθεί τις παραπάνω δράσεις γι αυτό δημιουργείται η ανάγκη για μεγάλους χώρους με ευέλικτη οργάνωση προκειμένου να φιλοξενούν ποικιλία δραστηριοτήτων. Η ουδετερότητα του σχεδιασμού προκειμένου να επιτευχθεί η ευελιξία της τάξης οδηγεί σε απουσία ταυτότητας, στην έλλειψη χαρακτηριστικών γνωρισμάτων, στην πιο ουδέτερη λύση αλλά όχι στην πιο κατάλληλη.

Γι αυτό το λόγο οι χώροι σχεδιάζονται με προκαθορισμένες περιοχές οι οποίες προσφέρουν λειτουργικές δυνατότητες και υλικά σημεία αναφοράς που διευκολύνουν πρακτικές και συμπεριφορές συνδεδεμένες με συγκεκριμένες δραστηριότητες. Ταυτόχρονα όμως είναι δυνατή η χρησιμοποίηση της ίδιας ενότητας χώρου για διαφορετικές δραστηριότητες. Χρησιμοποιούνται 3 διαφορετικοί τύποι αιθουσών σαν πρότυπα, σε σχήμα L, T και Z. η αίθουσα τύπου Z έχει δύο παραλαγές ανάλογα με τα ανοίγματά της.

Υπάρχει η δυνατότητα εξέλιξης του χώρου και προωθούνται οι παρεμβάσεις και η αναδιοργάνωση, η προσαρμογή του στις ανάγκες των μαθητών και η προβολή της προσωπικότητας του παιδιού σε αυτόν. Η δυνατότητα αυτή οδηγεί σε θετικότερη στάση και μεγαλύτερη συμμετοχή των μαθητών.

Λόγω μη σταθερής διάταξης δεν υπάρχει ένας σταθερός πίνακας αλλά μπορεί να στήνεται πάνω σε καβαλέτο και να μαζεύεται ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών. Σε κάθε αίθουσα, υπάρχει τουλάχιστον ένας τοίχος χωρίς ανοίγματα για την ανάρτηση εργασιών και εκπαιδευτικού υλικού καθώς προωθείται η έννοια της “έκθεσης” των εργασιών των παιδιών ως μέσω ορισμού του προσωπικού τους χώρου αλλά συγκρότησης της ταυτότητάς τους.

Νηπιαγωγείο

Η τυπική αίθουσα του νηπιαγωγείου περιλαμβάνει δυο είδη επιμέρους χώρων: Την «παρεούλα» και τις «γωνιές». Η «παρεούλα» είναι ο κατεξοχήν χώρος για τις καθοδηγούμενες από τον εκπαιδευτικό δραστηριότητες ενώ οι γωνιές είναι εξειδικευμένες και οργανωμένες θεματικές κατασκευές (πχ. «ταχυδρομείο», «μαγαζάκι»). Καθώς όμως η «παρεούλα» συγκεντρώνεται σε πάγκους ή καρεκλάκια που κάνουν τα παιδιά ανήσυχια και αποτρέπουν τη συγκέντρωση για αρκετή ώρα. Ταυτόχρονα, οι «γωνιές» δεν δίνουν την δυνατότητα για διαφορετικές από το θέμα τους δραστηριότητες οδηγώντας έτσι στην κόπωση των παιδιών από την επανάληψη των δραστηριοτήτων.

Προκύπτει έτσι η ανάγκη για χωρική ευελιξία η οποία θα συμβαδίζει και με την ευελιξία στην εκπαιδευτική διαδικασία του νηπιαγωγείου.

Για το λόγο αυτό καταργούνται οι «γωνιές», ως κατηγορία χώρου της τάξης, και στη θέση τους διαμορφώνονται περιοχές που ευνοούν την ενεργοποίηση των τριών πόλων της νέας εκπαιδευτικής διαδικασίας, δηλαδή του ατόμου, της μικρής ομάδας και της ομάδας-τάξης. Έτσι, στην αίθουσα του νηπιαγωγείου δημιουργούνται δυο περιοχές «πολλαπλών χρήσεων», η πρώτη προορίζεται για δραστηριότητες που γίνονται ατομικά ή σε μικρές ομάδες και η δεύτερη για τη συγκέντρωση της ομάδας-τάξης.

Μεταξύ του νηπιαγωγείου και του Δημοτικού σχολείου επιτρέπεται η οπτική αλλά όχι η σωματική επαφή. Το μπαλκόνι που αποτελεί τον προαύλιο χώρο του νηπιαγωγείου βλέπει σε μια από τις αυλές του σχολείου επιτρέποντας τη αλληλεπίδραση των παιδιών προστατεύοντας, όμως, παράλληλα τους μικρότερους. Μία γέφυρα που περνά πάνω από την καλλιεργήσιμη έκταση του Επιπέδου 1 συνδέει το νηπιαγωγείο με τη βιβλιοθήκη, μέσα από το χώρο του δημοτικού σχολείου. Οι μαθητές του νηπιαγωγείου, με τη συνοδεία των δασκάλων τους, κατεβαίνουν στο Επίπεδο 1 και εισέρχονται στο χώρο της βιβλιοθήκης από την είσοδο που χρησιμοποιεί το Δημοτικό.

Χρήσεις/λειτουργίες χώρων το κοινοτικό πρότυπο

Χαρακτηριστικά του κοινοτικού σχολείου είναι η σύνδεση σχολικών και εξωσχολικών παιδαγωγικών τομέων, η εργασία με τους γονείς, και η ανάπτυξη ωρολογίων προγραμμάτων που υπερβαίνουν το σχολικό πρόγραμμα. Το κοινοτικό σχολείο εκτός από χώρους για την εκπαίδευση περιλαμβάνει και άλλες χρήσεις ανοιχτές προς το κοινό.

Στη συγκεκριμένη πρόταση, δεν υιοθετείται το μοντέλο της μίξης των λειτουργιών όπως αυτό εφαρμόστηκε σε άλλα κοινοτικά σχολεία, προκειμένου να προστατευθεί ο χώρος από “αντικρουόμενα” συμφέροντα διαφορετικών ομάδων και να οικειοποιηθεί εξολοκλήρου από τους μαθητές. Γίνεται μια προσπάθεια, συγκρότησης του σχολείου σαν αυτόνομη κοινότητα σε άμεση όμως σχέση και μέσα στα όρια του ευρύτερου κοινωνικού πλαισίου. Επιδιώκεται η αλληλεπίδραση αλλά μέσα από ένα ελεγχόμενο πλαίσιο, όχι με την μορφή της επιτήρησης των μαθητών αλλά της γειτνίασης των λειτουργιών. Οι αθλητικές εγκαταστάσεις, το αμφιθέατρο και η βιβλιοθήκη μπορούν να χρησιμοποιηθούν στον ίδιο βαθμό από την κοινότητα και το σχολείο. Ενώ όμως το αμφιθέατρο και οι αθλητικές εγκαταστάσεις χρησιμοποιούνται κάθε φορά είτε από τη μία είτε από την άλλη κοινωνική ομάδα, ο χώρος της βιβλιοθήκης είναι αυτός που αναμειγνύει τα δύο σύνολα και επιτρέπει την αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων.

Ο υπαίθριος χώρος του σχολείου φιλοξενεί ποικίλες χρήσεις καθώς, προωθείται η επέκταση του μαθήματος στον εξωτερικό χώρο με τη δημιουργία περιοχών παιχνιδιού, με την διαμόρφωση ειδικών περιοχών καλλιέργειας στα δώματα και το προαύλιο, αλλά και με την προσθήκη κτιστού, εξωτερικού καθιστικού σε κάθε αίθουσα.

Κινήσεις Ο δρόμος, όχι ως ο υπολειπόμενος χώρος μεταξύ των οικοδομικών τετραγώνων αλλά ως θεμελιακά συμπληρωματικό στοιχείο.

Τα χαρακτηριστικά της δομής του χώρου είναι ταυτόχρονα και χαρακτηριστικά κοινωνικής οργάνωσης που αυτός υπαγορεύει. Όλοι οι χώροι της σχολικής μονάδας λειτουργούν με παρόμοιους τρόπους που διαμορφώνονται από την ενιαία κοινωνική δομή του σχολικού περιβάλλοντος. Το κτίριο εκπέμπει ότι τα παιδιά πρέπει να είναι υπεύθυνα και ικανά άτομα. Μέσα από την αντιαυταρχική, ανθρωποκεντρική ποιότητα χώρου μεταφέρεται ένα συνολικό μήνυμα τρόπου ζωής.

Από την οργάνωση του χώρου προκύπτουν οριοθετημένες ενότητες που αλληλεπιδρούν και σχετίζονται μεταξύ τους. Ο χώρος χαρακτηρίζεται από ευελιξία κινήσεων τόσο στην μακροκλίμακα του σχολικού συγκροτήματος όσο και στη μικροκλίμακα της αίθουσας, ακόμα και στη στάση του σώματος του μαθητή κατά την ώρα του μαθήματος. Επιτρέπει στα παιδιά να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες μέσα από μια κατάσταση απόλυτης ελευθερίας και ισότητας.

Χαρακτηριστικό του αυταρχικού χώρου είναι η επιτήρηση σε όλο το σύνολό του. Στα αυταρχικά σχολεία αυτό επιτυγχάνεται με το διαμοιρασμό του χώρου σε ευδιάκριτες περιοχές που ο δάσκαλος έχει κυρίαρχα δικαιώματα και απόλυτη εποπτεία. Χωρικά εκφράζεται με μακρύς διαδρόμους και ανοιχτό, άδειο από λειτουργίες προαύλιο χώρο. Προκειμένου να διασπάσουμε αυτό το μοντέλο, οι αίθουσες διασπείρονται στο χώρο κατακερματίζοντας τον υπαίθριο χώρο και δημιουργώντας μικροπεριβάλλοντα και συνθήκες αλληλεπίδρασης μεταξύ των μαθητών. Ο προαύλιος χώρος αποκτά διαμορφώσεις που επιτρέπουν την εύκολο προσανατολισμό του χρήστη και ταυτόχρονα τον μετατρέπουν σε χώρο παιχνιδιού. Το μάθημα δεν γίνεται μόνο με τις μακρινές αισθήσεις(όραση, ακοή) αλλά μέσω της επαφής του παιδιού με τον κόσμο(γεύση, μυρωδιά, αφή, κινάιση). Τα κομβικά σημεία του σχολείου(διάδρομοι, σκάλες, αυλές) επιτρέπουν στους μαθητές να παίξουν, να μαθαίνουν, να τρέξουν και να σκαφαλώσουν.

Οι μεταβατικοί χώροι και η σημασία τους

Μεταβατικός χώρος:

Ο τόπος συνάντησης και μετάβασης ανάμεσα σε δύο κοινωνικά προσδιορισμένους χώρους, χώρος εξασθένησης μιας χωρικής ενότητας και προετοιμασίας για την είσοδο στην επόμενη. Η δημιουργία ενδιάμεσων καταστάσεων οδηγεί στην συνάντηση, την αλληλεπίδραση, την ανάπτυξη συναισθημάτων και συμπεριφορών που θα δέσουν τον μαθητή με τον χώρο. Ταυτόχρονα, ενισχύεται το αίσθημα ασφάλειας του μαθητή, καθώς του δίνεται η δυνατότητα της σταδιακής μετάβασης ανάμεσα σε περιοχές διαφορετικών συμφερόντων. Με αυτόν τον τρόπο ο χώρος μετατρέπεται σε τόπο.

Οι μεταβατικοί χώροι δεν είναι κενόι χρήσεων, είναι άμεσα συνδεδεμένοι με την υπόλοιπη λειτουργία του σχολείου, και συμβάλουν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σαν μεταβατικοί χώροι λειτουργούν οι

αυλές, η είσοδος του σχολείου, οι εισοδοί των αιθουσών αλλά και ο χώρος της κάθε αίθουσας που προορίζεται για υπαίθριο μάθημα.

Η σχέση του σχολείου με το περιβάλλον του το όριο

Στο παραδοσιακό σχολικό πρότυπο το όριο μεταξύ του ενδοσχολικού και του εξωσχολικού χώρου τείνει να απομονώσει λειτουργικά και οπτικά το σχολείο από την πόλη. Οι αίθουσες τοποθετούνται στο βάθος του οικοπέδου για να μην επηρεάζονται από την ζωή της πόλης.

Στη συγκεκριμένη πρόταση, επιδιώκεται η αλληλεπίδραση του παιδιού με τον υπόλοιπο κοινωνικό χώρο προκειμένου να επιτευχθεί η ένταξη του στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Γι αυτό το λόγο οι αίθουσες τοποθετούνται στο όριο του δρόμου, προωθούνται τα ανοίγματα και οι πρόβολοι προς τα έξω αλλά και προς τη πλατεία.

Ταυτόχρονα όμως, ο χώρος σέβεται τη διαδικασία ανάπτυξης του παιδιού και προωθεί την ταυτόχρονη ανάπτυξη της κοινωνικής αλληλεπίδρασης με την ιδιωτικότητα και τη συγκρότηση του «εγώ» του μαθητή. Παρέχει δυνατότητες ήπιας μετάβασης από το εγώ στο εμείς και αντίστροφα δημιουργώντας παράλληλα χώρους για οικειοποίηση από τους μαθητές.

Η βρύση ως χώρος κοινωνικής αλληλεπίδρασης

Οι μαθητές, συνήθως, οικειοποιούνται τους ενδιάμεσους χώρους του σχολείου, οι οποίοι αποκτούν μια κεντρομόλο τάση λειτουργώντας ως χώροι επικοινωνίας, αναψυχής και ανταλλαγής πληροφοριών. Αποτελούν προέκταση της τάξης - κατοικίας και συγκεντρώνουν χαρακτηριστικά δημόσιου χώρου- χώρου συνάντησης της κοινωνίας του σχολείου. Παρόλα αυτά, τα διαστήματα του διαλείματος υπάρχει κίνδυνος να είναι χαμένες ευκαιρίες για διαμόρφωση των σχέσεων μεταξύ των συμμαθητών, αν η αυλή δεν διαθέτει αρκετά παιχνίδια. Οι βαρετές αυλές μπορεί κάλλιστα να αποτελέσουν την αιτία για καβγάδες στις ομάδες των συνομηλίκων. Ο χώρος τροφοδοτεί με ερεθίσματα την τάση για εξερεύνηση και προσανατολισμό. Οι αυθόρμητες δραστηριότητες χωροθετούνται πάντα κοντά σε ένα σημείο αναφοράς. Η βρύση σαν σημείο αναφοράς, συγκεντρώνει γύρω της λειτουργίες ανάπαυσης αλλά και παιχνιδιού. Οι χτιστές διαμορφώσεις αλλά και η ύπαρξη ελεύθερης επιφάνειας στάσιμου νερού προσφέρονται για παιχνίδι σκαφάλωμα, πλατσούρισμα αλλά και στάση των πιο κουρασμένων μαθητών. Η διαδικασία της πόσης νερού μετατρέπεται σε ευκαιρία για συναναστροφή και περίπατο.

Επίλογος

Η σημασία των υπαίθριων χώρων

Οι υπαίθριοι χώροι, επιτρέπουν την οπτική επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων επιπέδων του σχολείου αλλά και της δημόσιας πλατείας. Οι διάδρομοι του 2ου ορόφου εκτός από την εξυπηρέτηση της κίνησης λειτουργούν και σαν μπαλκόνι-παρατηρητήριο προς τα υπόλοιπα επίπεδα. Έτσι ο μαθητής δεν απομονώνεται στο ένα ή το άλλο επίπεδο αλλά

επιλέγει πως θα συναναστραφεί με τους συμμαθητές του και σε ποιο βαθμό (πχ. κατεβαίνοντας στο επίπεδο 1 να παίξει, παρακολουθώντας από το μπαλκόνι ή μένοντας στη αίθουσα.

Γίνεται φανερό ότι αίθουσες και προαύλειος χώρος λειτουργούν συμπληρωματικά χωρίς όμως να φέρουν αντίθετα στοιχεία και ιδιότητες. Για τη σωστή λειτουργία του σχολείου είναι απαραίτητοι και οι δύο χώροι στον ίδιο βαθμό καθώς πρέπει να εξυπηρετούνται τόσο οι ιδιωτικές όσο και οι δημόσιες τάσεις των μαθητών. Η ιδέα που διατρέχει και τα δύο είναι η ίδια. Τα χαρακτηριστικά της ευελιξίας, της ελευθερίας, της δημιουργίας, της έκφρασης και της προβολής προσωπικών χαρακτηριστικών συναντώνται τόσο στον υπαίθριο χώρο όσο και στις αίθουσες. Το μόνο που διαφοροποιείται στις δύο χωρικές ενότητες είναι το μέγεθος της ομάδας που δραστηριοποιείται σε αυτούς. Κάθε στοιχείο του περιβάλλοντος πρέπει να εξυπηρετεί πρώτα απ' όλα τις ανάγκες των μαθητών και να συμβαδίζει με την αναπτυξιακή τους διαδικασία. Ο χώρος παρέχει τις απαραίτητες επιλογές και μαζί με αυτές, την πειθαρχία του να επιλέξει ο μαθητής με ώριμο τρόπο το πώς θα τις διαχειριστεί. Απώτερος σκοπός είναι η διαμόρφωση ώριμων, ανεξάρτητους και προπαντός υπεύθυνων ανθρώπων.

“Η πείρα μας οδηγεί να μην υποτιμάμε καθόλου τη σπουδαιότητα του περιβάλλοντος στη δόμηση του πνεύματος. Η παιδαγωγική μας προσέγγιση δίνει στο περιβάλλον τόσο μεγάλη σπουδαιότητα ώστε να αποτελεί την κεντρική θέση σε όλη την παιδαγωγική δόμηση.” Maria Montessori